

Spis treści

Przedmowa XXIII

Wstęp XXVII

I Światy mikroorganizmów

- 1 Ziemia: planeta mikroorganizmów 3
  - Świat mikroorganizmów wokół nas 3**
    - Mikroorganizmy jako przyczyna choroby 3*
    - Zastosowanie mikroorganizmów w przemyśle 4*
  - Mikroorganizmy: system wspierający życie na Ziemi 4**
  - Rodzaje mikroorganizmów 5**
    - Prokarioty i eukarioty 5*
    - Ramka 1-1 Ostatni pasażerowie na Titanicu 5*
    - Prokarioty: bakterie i archeony 6*
    - Mikroorganizmy eukariotyczne: pierwotniaki, glony i grzyby 11*
    - Wirusy 13*
  - Działalność makroorganizmów wpływająca na mikroorganizmy 14**
    - Bezpośredni wpływ roślin i zwierząt na mikroorganizmy 14*
    - Wpływy pośrednie 15*
  - Rzut oka na rozdział I 17**
  - Najważniejsze terminy 18**
  - Pytania przeglądowe 18**
- 2 Różnorodność i historia mikroorganizmów 19
  - Pomiary różnorodności w świecie mikroorganizmów 19**
    - Molekularna miara stopnia pokrewieństwa 19*
    - Trzy domeny organizmów 21*
  - Pochodzenie różnorodności mikroorganizmów 22**
    - Pierwotna Ziemia 22*

	Teoria panspermii	23
	Rewolucja tlenowa	24
	Pierwsze eukarioty	25
	Wirusy	26
	Eksploracja różnorodności	26
	Oswojenie mikroorganizmów	26
	Ramka 2-1 Niektóre obecne zastosowania PCR	28
	Biolodzy — poszukiwacze w gorących wodach: dosłownie i w przenośni	29
	Sekwencje genomów mikroorganizmów	29
	Ramka 2-2 Kto jest właścicielem mikroorganizmów pochodzących z Parku Narodowego Yellowstone?	30
	Rzut oka na rozdział 2	32
	Najważniejsze terminy	33
	Pytania przeglądowe	33
3	<i>Wyzwanie, jakie stawia hodowanie i identyfikacja mikroorganizmów</i>	35
	Dlaczego hodowanie mikroorganizmów jest ważne	35
	Przykład z mikrobiologii lekarskiej: przypadek podejrzanego zapalenia opon mózgowych	36
	Tło kliniczne	36
	Pierwszy etap: badanie mikroskopowe	36
	Drugi etap: hodowanie	37
	Trzeci etap: użycie molekularnego „odcisku palca” DNA do określenia, czy wyizolowane mikroorganizmy są również odpowiedzialne za ostatnio stwierdzone zachorowania	40
	Rozważanie innych przyczyn zapalenia opon mózgowych	42
	Bezpieczeństwo w laboratoriach medycznych	46
	Analiza złożonego zespołu drobnoustrojów: mikroflora okrężnicy człowieka	46
	Ocena sukcesu wysiłków hodowlanych	46
	Wstępna analiza mikroskopowa	47
	Hodowla bakterii z okrężnicy	47
	Hodowla archeonów z okrężnicy	49
	Czy podłoże hodowlane może być za bogate?	49
	Ramka 3-1 Bioremediacja bydła	50
	Konsorcja	51
	Rzut oka na rozdział 3	52
	Najważniejsze terminy	53
	Pytania przeglądowe	53
4	<i>Właściwości struktur prokariotów</i>	55
	Powierzchnia bakterii	55
	Pływanie i przyleganie	55
	Wielocukry powierzchniowe	58
	Ściana komórkowa bakterii	60
	Powierzchnia komórki archeonów	63

- Błona cytoplazmatyczna i cytoplazma 63**
Skład i funkcje błony cytoplazmatycznej 63
Cytoplazma 65
- Synteza mureiny: ważny cel działania antybiotyków 65**
Etapy syntezy mureiny 65
Ramka 4-1 Walka z β -laktamazami 69
Rzut oka na rozdział 4 70
Najważniejsze terminy 71
Pytania przeglądowe 72
- 5 *Genetyka bakterii I: replikacja DNA i inżynieria genetyczna 73*
- Etapy replikacji bakteryjnego DNA 73**
Otwarcie superzwiniętej podwójnej helisy 73
Powielanie dwóch nici 74
Odtworzenie superzwinięcia 77
Podział komórki bakteryjnej 77
Asymetryczny podział komórki podczas sporulacji 79
- Naprawa błędów i leczenie uszkodzeń 81**
Uszkodzenie DNA 81
Rekombinacja homologiczna 82
Ramka 5-1 Niezwykła oporność na promieniowanie 84
- Plazmidy i ich replikacja 84**
Charakterystyka plazmidów 84
Klonowanie genów: zastosowanie cech plazmidów 86
Znaczenie plazmidów dla bakterii 89
- Inne zastosowania informacji związanej z replikacją DNA 90**
Hybrydyzacja DNA i „Southern blotting” 90
Sekwencjonowanie DNA 92
Reakcja łańcuchowa polimerazy (PCR, ang. polymerase chain reaction) 95
- Inżynieria genetyczna i wyścig o przetrwanie gatunku ludzkiego 97**
Rzut oka na rozdział 5 99
Najważniejsze terminy 100
Pytania przeglądowe 101
- 6 *Genetyka bakterii II: transkrypcja, translacja i regulacja 103*
- Adaptacja krótkoterminowa 103**
- Transkrypcja i jej regulacja 105**
Etapy transkrypcji 105
Regulacja transkrypcji 107
- Translacja i jej regulacja 114**
Translacja, synteza białek na matrycy mRNA 114

	<p><i>Ramka 6-1</i> Praktyczne zastosowanie płynące z sekwencji genomów: poszukiwanie skutecznej szczepionki przeciwko zapaleniu opon mózgowych 119</p> <p>Wpływ mutacji na translację 122</p> <p>Antybiotyki hamujące translację 124</p> <p>Kontrola potranslacyjna 126</p> <p>Sekwencje genomów 128</p> <p>Odczytywanie sekwencji genomów 128</p> <p>Określenie funkcji genu ze sposobu jego regulacji 129</p> <p>Rzut oka na rozdział 6 134</p> <p>Najważniejsze terminy 136</p> <p>Pytania przeglądowe 136</p>
7	<p><i>Genetyka bakterii III: horyzontalne przekazywanie genów wśród bakterii 139</i></p> <p>Ewolucyjne i medyczne znaczenie horyzontalnego przekazywania genów 140</p> <p>Znaczenie ewolucyjne 140</p> <p>Znaczenie medyczne 140</p> <p>Rodzaje horyzontalnego przekazywania genów 141</p> <p>Transformacja 142</p> <p>Transdukcja bakteriofagami 144</p> <p>Koniugacja 146</p> <p><i>Ramka 7-1</i> Archeologia horyzontalnego przekazywania genów: znalezienie śladów poprzednich zdarzeń związanych z przekazywaniem genów 151</p> <p>Sekwencje insercyjne, transpozony i integrony 151</p> <p>Sekwencje insercyjne i transpozony 152</p> <p>Integrony 152</p> <p>Przekazywanie genów bakteryjnych jako narzędzie genetyczne 155</p> <p>Rozerwanie ciągłości genu 155</p> <p>Mutageneza transpozonowa 155</p> <p>Poza bakteriami: transpozony i horyzontalne przekazywanie genów w organizmach wyższych 157</p> <p>Rzut oka na rozdział 7 159</p> <p>Najważniejsze terminy 160</p> <p>Pytania przeglądowe 160</p>
8	<p><i>Reakcje energetyczne bakterii 163</i></p> <p>Jak bakterie zdobywają energię 163</p> <p>Recykling biomasy: od „martwej strefy” do okrężnicy człowieka 163</p> <p>Rozkład polimerów 164</p> <p>Transport przez błonę cytoplazmatyczną 164</p> <p><i>Ramka 8-1</i> Niekorzystne aspekty (dla nas) bakteryjnego rozkładu polimerów 165</p> <p>Los glukozy-6-fosforanu 167</p> <p>Łańcuch transportu elektronów 168</p>

Bardziej szczegółowe omówienie szlaku wykorzystywania cukrów 169*Energetyka 169**Reakcje utleniania-redukcji 170**Utlenianie glukozy-6-fosforanu do pirogronianu 172**Dekarboksylacja pirogronianu i cykl kwasu cytrynowego 172**Łańcuch transportu elektronów 174***W jaki sposób szlaki dostarczające energii wpływają na ekologię bakterii 176***Bakterie „martwej strefy” 176**Bakterie fermentacji mlekowej 176**Escherichia coli 177**Syntrofia 177***Rzut oka na rozdział 8 179****Najważniejsze terminy 180****Pytania przeglądowe 181****9 Wprowadzenie do mikroorganizmów eukariotycznych 183****W jaki sposób powstały eukarioty? 183****Rodzaje mikroorganizmów eukariotycznych 184***Znaczenie morfologii w klasyfikacji 184**Archaezoa 184**Później powstałe protisty 188**Na końcu, co nie znaczy, że najmniej ważne 192**Ramka 9-1 Okrzemki pomagają w dochodzeniach policyjnych 193**Ramka 9-2 Choroby wywoływane przez protista: czy przyczyniły się one do wymarcia niektórych gatunków? 195**Substancje skierowane przeciwko protistom i grzybom 196***Nietypowe eukarioty: eukariotyczne ekstremofile 197****Eukariotyczne systemy modelowe 198***Rzut oka na rozdział 9 200**Najważniejsze terminy 201**Pytania przeglądowe 202***10 Wirusy komórek ssaczy 203****Struktura i klasyfikacja wirusów ssaczy 203***Elementy składowe wirusów nagich i mających osłonkę 203**Taksonomia i klasyfikacja wirusów ssaczy 205***Jak wirusy infekują komórki ssacze i jak się replikują 207***Przegląd etapów infekcji wirusowej 207**Wirus grypy, jako przykład interakcji między wirusem i komórką gospodarza 207***Związki przeciwwirusowe 215****Schorzenia wirusowe 216***Objaśnienie objawów 216**Wynik infekcji wirusowej 217***Dlaczego nie wiedzie się nam lepiej? 218**

Ramka 10-1 Dwa przypadki nieumyślnego zakażenia żywymi wirusami ilustrujące zakres podatności na infekcje wirusowe 219

Rzut oka na rozdział 10 220

Kluczowe terminy 221

Pytania przeglądowe 222

II Subtelna równowaga między mikroorganizmami i człowiekiem

11 Populacje drobnoustrojów w organizmie człowieka 225

Poznanie miejsc w naszym ciele, gdzie przebywają prokarioty: mikroflora ciała człowieka i jej działanie 225

Mikroflora skóry człowieka 226

Właściwości skóry 226

Charakterystyka mikroflory skóry 227

Mikroflora nosa człowieka 228

Mikroflora jamy ustnej człowieka 228

Rozwój mikroflory jamy ustnej 228

Mikroflora przyzębia 229

Mikroflora żołądka i jelita cienkiego 230

Czy jest mikroflora żołądka? 230

Mikroflora jelita cienkiego 231

Mikroflora okrężnicy człowieka 231

Charakterystyka mikroflory okrężnicy 231

Mikroflora okrężnicy jako źródło bakterii chorobotwórczych 234

Mikroflora pochwy człowieka 234

Charakterystyka mikroflory pochwy 234

Bakteryjne zapalenie pochwy: choroba dawniej lekceważona zyskuje na znaczeniu 235

Zapalenie jajowodów 235

Zachowanie równowagi 236

Ramka 11-1 Zapomniane eukarioty okrężnicy 236

Rzut oka na rozdział II 237

Najważniejsze terminy 237

Pytania przeglądowe 238

12 Obrona organizmu człowieka: obrona nieswoista 239

Rodzaje obrony organizmu człowieka 239

Odporność nieswoista 239

Odporność swoista 240

Powierzchnie ciała: skóra i błony śluzowe 240

Skóra i paznokcie: niedostępna pustynia 240

Błony śluzowe 242

Neutrofile i dopełniacz 244

- Charakterystyka neutrofilów i dopełniacza* 244
Wędrowka neutrofilów do miejsca infekcji 247
- Cytokiny** 250
- Szok septyczny: gdy neutrofile stają się niebezpieczne** 250
Powstanie szoku septycznego 250
Kontrola szoku septycznego 252
- Naturalne komórki cytotoksyczne** 252
- Patogeny eukariotyczne** 253
Ramka 12-1 Ważna rola neutrofilów: pacjent z neutropenią 253
- Rzut oka na rozdział 12** 254
- Najważniejsze terminy** 255
- Pytania przeglądowe** 255
- 13 *Obrona organizmu człowieka: obrona swoista* 257
- Rola układu odpornościowego w zwalczaniu infekcji bakteryjnych** 257
Dlaczego obrona swoista jest potrzebna? 257
Kinetyka swoistej odpowiedzi immunologicznej 257
- Przeciwciała** 258
Charakterystyka przeciwciał 258
Funkcje przeciwciał 260
Klasy przeciwciał 262
Testy serologiczne 264
- Limfocyty T cytotoksyczne i aktywowane makrofagi** 266
- Powstawanie przeciwciał, limfocytów T cytotoksycznych i aktywowanych makrofagów** 267
Przetwarzanie antygeny: podjęcie krytycznej decyzji 267
Interakcje pomiędzy APC i limfocytami T 268
Wytwarzanie przeciwciał przez limfocyty B 271
- Rozwój odporności swoistej** 272
- Sposoby unikania swoistych mechanizmów obronnych przez mikroorganizmy** 273
- Ochrona organizmu oraz skutki błędów popełnianych w przebiegu odpowiedzi immunologicznej** 274
Rzut oka na rozdział 13 276
Najważniejsze terminy 277
Pytania przeglądowe 278
- 14 *Szczepionki* 279
- Pochodzenie szczepionek** 279
- Rodzaje szczepionek** 280
Szczepionki z całych bakterii 281
Ramka 14-1 Odwaga mikrobiologów 281
Szczepionki podjednostkowe 282
- Najnowsze kontrowersje** 283

Szczepionki o największej skuteczności 283

Szczepionka przeciw ospie 283

Szczepionka polio 285

Szczepionki przeciw wirusowemu zapaleniu wątroby oraz skojarzona szczepionka przeciw odrze, śwince i różyczce 285

Szczepionka przeciw grypie 286

Szczepionki przeciwbakteryjne 287

Adiuwanty 288

Terminy szczepień 288

Kłopotliwe szczepionki 290

*Szczepionka przeciw *Streptococcus pneumoniae* 290*

Szczepionka przeciw gruźlicy 291

Immunizacja bierna 291

Nowe kierunki, nowe nadzieje 292

Modulacja odpowiedzi Th1/Th2 292

Szczepionki rekombinowane 292

Szczepionki pochodzenia roślinnego 293

Szczepionki zawierające DNA 294

Produkcja i dostarczanie szczepionek 294

Globalne rozwiązania 294

Rzut oka na rozdział 14 296

Najważniejsze terminy 297

Pytania przeglądowe 298

III Drobnoustroje i człowiek w nierównowadze: choroby zakaźne

15 | **Wprowadzenie do chorób zakaźnych 301**

Pojawiające się i ponownie ujawniające się choroby zakaźne 301

Nasze samozadowolenie daje powodującym choroby drobnoustrojom drugą szansę 301

Zmiany wzorów chorobowych 304

Na szczęście, nie wszystkie wiadomości były złe 305

Czego chcą mikroorganizmy? 305

Ramka 15-1 Wyeliminowanie kiły w Stanach Zjednoczonych: śmiała nowa inicjatywa 306

Terminologia 307

Miary zakaźności i wirulencji 308

Udowadnianie przyczyny i skutku w przypadku zakażeń powodowanych przez drobnoustroje 309

Postulaty Kocha 309

Postulaty Kocha są nadal ważne 310

Co czyni drobnoustrój patogennym lub wirulentnym? 311*Czynniki wirulencji, które pozwalają drobnoustrojom powodować zakażenia 311**Niebiałkowe toksyny bakteryjne 312**Toksyny białkowe (egzotoksyny) 312***Skąd wzięły się patogenne drobnoustroje? 317***Ewolucja przez mutację 317**Ewolucja na drodze horyzontalnego transferu genów 317**Ewolucja wirulencji 318***Diagnostyka i leczenie chorób zakaźnych 319***Diagnostyka zakażeń powodowanych przez drobnoustroje 319**Pomiar wrażliwości bakterii na antybiotyki 321***Patrz w niebiosa 323****Zapomnij o niebiosach. Patrz na ziemię 323****Rzut oka na rozdział 15 324****Najważniejsze terminy 326****Pytania przeglądowe 326**16 *Płuca, narząd ważny, lecz wrażliwy 327***Infekcje dróg oddechowych powracają ze zdwojoną mocą 327***Znaczenie infekcji układu oddechowego 327**Społeczne i ekonomiczne znaczenie infekcji układu oddechowego 328**Oddychanie i podawanie dłoni: główne czynniki ryzyka 328***Fizjologia i ekologia drobnoustrojów powodujących infekcje układu oddechowego 329***Dlaczego infekcje płuc są tak groźne 329**Systemy obronne płuc i ich pokonywanie przez mikroorganizmy 329***Grypa, nadal poważne zagrożenie dla zdrowia 332***Znaczenie grypy 332**Dryft antygenowy i shift antygenowy 333***Bakteryjne zapalenie płuc 333***Znaczenie bakteryjnego zapalenia płuc 333**Czynniki wirulencji bakterii powodujących zapalenie płuc 335***Gruźlica: powrót dawnego wroga 336***Jak wybucha choroba, która kiedyś była pod kontrolą? 336**Charakterystyka *Mycobacterium tuberculosis* 337**Testy na gruźlicę 339**Terapia przeciwgruźlicza 340****Pneumocystis carinii*: „nowy” grzybowy patogen układu oddechowego 341****Przykłady mniej groźnych, lecz częstych infekcji układu oddechowego 342***Zwykłe przeziębienie 343***Mycoplasma pneumoniae*: jedna z przyczyn „chodzącego zapalenia płuc” 344***Chlamydia pneumoniae* 345***Co można zrobić? 345****Rzut oka na rozdział 16 347**

Najważniejsze terminy 348

Pytania przeglądowe 348

17 *Infekcje układu pokarmowego 349*

Wrzody żołądka: *Helicobacter pylori* 349

*Rewolucja wywołana przez *Helicobacter pylori* 349*

Strategia przetrwania w żołądku 350

Kolonizacja warstwy mucyny 350

*Powszechność zakażeń powodowanych przez *Helicobacter pylori* 352*

Znalezienie leku na wrzody 352

*Wykrycie zakażenia *Helicobacter pylori* 352*

Choroby przenoszone przez żywność i wodę 353

Zmiany w przemyśle spożywczym mają wpływ na zakażenia rozprzestrzeniające się przez wodę i żywność 353

Ramka 17-1 *Ludzki triathlon rozszerza się o czwartą fazę 355*

Drobnoustroje powodujące infekcje rozprzestrzeniane przez wodę i produkty spożywcze 356

Tolerancja na kwas 358

*Wiele „twarzy” *Escherichia coli* 358*

**Salmonella* i *Campylobacter* 362*

**Listeria monocytogenes*, podstępny i niebezpieczny patogen bakteryjny 364*

Kiedy małe nie jest piękne: wirusy powodujące choroby rozprzestrzeniane z żywnością 366

Pierwotniaki powodujące biegunki 369

**Giardia intestinalis*: przyczyna lambliozy 369*

**Cryptosporidium parvum*: powszechny patogen przenoszony przez wodę 372*

**Listeria* świata pierwotniaków: *Toxoplasma gondii* 373*

Podsumowanie 376

Ramka 17-2 *Bakterie odporne na antybiotyki stały się problemem bezpieczeństwa żywności 377*

Rzut oka na rozdział 17 378

Najważniejsze terminy 379

Pytania przeglądowe 380

18 *Infekcje dróg moczowo-płciowych 381*

Infekcje dróg moczowych 381

Anatomia i systemy obronne dróg moczowych 382

Drobnoustroje powodujące infekcje dróg moczowych 384

Sposób, w jaki patogeny dróg moczowych powodują chorobę 385

Choroby układu rozrodczego 385

Anatomia i systemy obronne męskich i żeńskich dróg rozrodczych 385

Konsekwencje infekcji układu rozrodczego 387

Wirusowa opryszczka narządów płciowych 389

Percepcja opryszczki narządów płciowych 389

Szerzenie się i rozwój objawów 389

Stan utajenia 391

HSV i jego strategia replikacyjna 391

Terapia anty-HSV 392

Ludzki wirus niedoboru odporności 393

Infekcja HIV i powstanie AIDS 393

Strategia inwazyjna wirusa 393

Ramka 18-1 *Reakcja łańcuchowa polimerazy wykorzystująca odwrotną transkryptazę (RT-PCR): technologiczna nowinka o szerokich zastosowaniach 395*

Objaśnienie objawów AIDS 396

Strategia replikacyjna HIV 396

HIV-1, HIV-2 i małpi wirus niedoboru odporności (SIV, ang. simian immunodeficiency virus) 397

Rozprzestrzenianie się HIV 397

Leczenie HIV 398

Wirusy i rak: wirus zapalenia wątroby B (HBV) oraz wirus brodawczaka ludzkiego (HPV) 399

Bakteryjne choroby układu rozrodczego 401

Zakażenia drożdżowe 406

Rzęsistkowica 407

Wychodzenie na światło 408

Rzut oka na rozdział 18 409

Najważniejsze terminy 411

Pytania przeglądowe 411

19 *Infekcje szpitalne i jatrogenne 413*

Cechy chorób szpitalnych i jatrogennych 413

Początki problemu infekcji szpitalnych 413

Konsekwencje chorób szpitalnych sięgają poza zainfekowanych pacjentów 414

Przewidywanie i zapobieganie infekcjom szpitalnym 415

Ramka 19-1 *Powstająca oporność u głównego patogena szpitalnego 416*

Problemy chorób zakaźnych na oddziałach intensywnej opieki medycznej (OIOM) 416

Cewniki moczowe założone na stałe 417

Cewniki dożylnie 417

Zapalenie płuc powodowane wspomaganie oddychania 418

OIOM-y dla niemowląt 420

Ramka 19-2 *Mleko matki, jako źródło infekcji 421*

Infekcje pochirurgiczne 421

Infekcje pochirurgiczne pochodzące od skażonego środka znieczulającego 421

Zainfekowany chirurg 422

Pacjenci z neutropenią: chemioterapia przeciwnowotworowa 423

Infekcje związane z implantami 423

Pacjenci z oparzeniami 424

Co się obecnie czyni? 425

Rzut oka na rozdział 19 426

Najważniejsze terminy 428

Pytania przeglądowe 428

20 *Choroby przenoszone przez stawonogi i inne choroby odzwierzęce 429*

Drobnoustroje przenoszone przez stawonogi 430

Korzyści dla drobnoustroju 430

Konieczność złożonej adaptacji 430

Owady i choroby roślin 431

Przykłady chorób przenoszonych przez stawonogi 431

Dżuma dymienicza 431

Choroba z Lyme (borelioza) 434

Malaria: choroba wywoływana przez pierwotniaki przenoszone przez owady 437

Denga: choroba wirusowa przenoszona przez owady 439

Ramka 20-1 Anemia sierpowata i malaria: czy jest to wyjaśnienie dla utrzymywania się niektórych chorób genetycznych? 440

Inne infekcje odzwierzęce 442

Starzy wrogowie: wąglik, bruceloza i wścieklizna 442

Nowe problemy: znowu wąglik, Bartonella i retrowirusy świni 445

Rzut oka na rozdział 20 448

Najważniejsze terminy 449

Pytania przeglądowe 450

IV Mikroorganizmy w środowisku i w przemyśle

21 *Badanie zespołów mikroorganizmów 453*

Czym jest zespół mikroorganizmów? 453

Rewolucja związana z genami rRNA 454

Ramka 21-1 Letni kurs na temat różnorodności mikroorganizmów, prowadzony w Laboratorium Biologii Morza w Woods Hole, Massachusetts 454

Ograniczenia związane ze stosowaniem genów rRNA do charakteryzowania zespołów mikroorganizmów 455

Mikroskopia 458

Życie w gradiencie 463

Typy metaboliczne mikroorganizmów 463

Obieg węgla w oparciu o związki jednowęglowe — metan i dwutlenek węgla 463

Obieg siarki 466

Ramka 21-2 Zabawa z metanem: doświadczenie Volty 467

Globalne obiegi chemiczne i ich znaczenie 470

Rzut oka na rozdział 21 471

Najważniejsze terminy 472

Pytania przeglądowe 472

- 22 *Mikroorganizmy fototroficzne: źródło pożywienia dla planety Ziemia* 473
- Maty mikroorganizmów tworzone przez fototrofy: następnym przykładem życia w gradiencie** 473
- Hodowanie fototrofów** 475
- Fotosynteza anoksygenowa** 476
- Purpurowe bakterie fotosyntetyzujące* 477
- Bakterie zielone* 478
- Fotosynteza oksygenowa** 478
- Lokalizacja aparatu fotosyntetyzującego w komórce** 480
- Wiązanie dwutlenku węgla w cyklu Calvina** 481
- Wiązanie azotu** 482
- Nitrogenaza* 482
- Rozdzielenie procesów wiązania azotu i fotosyntezy oksygenowej* 482
- Niekorzystne strony fotosyntezy oksygenowej** 483
- Rzut oka na rozdział 22** 486
- Najważniejsze terminy** 487
- Pytania przeglądowe** 487
- 23 *Oddziaływania między mikroorganizmami a bezkręgowcami* 489
- Oazy na dnie oceanu** 490
- Ujścia hydrotermalne: zadziwiająca eksplozja życia na pustyni* 490
- Oddziaływania metaboliczne: Riftia i jej endosymbionty bakteryjne* 490
- Chemosynteza w ujściach hydrotermalnych: sposób produkcji pierwotnej bez światła?* 492
- Żywa latarnia: *Vibrio fischeri* i kałamarnica *Euprymna*** 493
- Niezwykły rodzaj reakcji mutualistycznej* 493
- Lucyferaza: kompleks enzymatyczny wytwarzający światło* 494
- Oddziaływania między kałamarnicą a bakterią* 494
- Symbioza bakterii z mszycami: opowieść o naturalnej inżynierii genetycznej** 495
- Charakterystyka związku bakterii z owadem* 495
- Jak obejść hamowanie zwrotne* 495
- Infekcja układu rozrodczego owadów i jej konsekwencje** 496
- Bakteria *Wolbachia* wykorzystuje seks, by zapewnić sobie możliwość rozprzestrzeniania się; niezgodność płodności* 496
- Wpływ na inne stawonogi* 498
- Do tanga trzeba trojga: przypadek jarzącej się gąsienicy** 499
- Potrójne oddziaływania między polującym bezkręgowcem, jego ofiarą (też bezkręgowcem) i bakteriami stanowiącymi broń napastnika* 499
- Jak bardzo rozpowszechnione są symbiozy między bezkręgowcami a mikroorganizmami?** 500

Rzut oka na rozdział 23 501

Najważniejsze terminy 502

Pytania przeglądowe 502

24 *Oddziaływania między roślinami
a mikroorganizmami 503*

Obrót azotu w glebie 503

Nitryfikacja i denitryfikacja 503

Coraz więcej pytań, a mało odpowiedzi 505

Utlenianie amoniaku 505

Redukcja azotanu 505

Wiązanie azotu 506

Rhizobium: bakterie nawożące rośliny 507

Płodozmian w celu odnowienia żyzności gleb rolniczych 507

Oddziaływania między rośliną i jej bakteryjnym endosymbiontem 507

**Seks pomaga w zdobywaniu pokarmu: oddziaływania między
rośliną i *Agrobacterium* 509**

Infekcje roślin 510

Mechanizm obronny roślin: reakcja nadwrażliwości 512

Ramka 24-1 *Tworzenie zarodków lodu — niezwykle sposób uszkodzenia
roślin przez mikroorganizmy 512*

Geny awirulencji mikroorganizmów: geny oporności roślin 513

Rzut oka na rozdział 24 515

Najważniejsze terminy 516

Pytania przeglądowe 516

25 *Biotechnologia 517*

Dlaczego inżynieria genetyczna? 517

Dlaczego przemysł zwrócił się do inżynierii genetycznej? 517

*Czym inżynieria genetyczna różni się od tradycyjnych metod uzyskiwania
nowych produktów? 518*

Przykłady produktów biotechnologii 519

Wytwarzanie białek człowieka przez bakterie 519

Wytwarzanie szczepionek i terapia genowa 522

Ulepszanie klasycznych procesów fermentacji 522

Inżynieria genetyczna roślin 523

Przyszłość biotechnologii 525

Szybka odpowiedź na zagrożenie nowymi chorobami 525

Ramka 25-1 *Atak na rośliny genetycznie zmodyfikowane 525*

Szybsze wytwarzanie szczepionek 526

Lepsze detergenty 526

Szczepionki oparte na roślinach 526

Rośliny o lepszej wartości odżywczej: złoty ryż 527

Biotechnologia zwierząt 528

Żywnienie ludzkości w 2050 528

Rzut oka na rozdział 25 529

Najważniejsze terminy 530

Pytania przeglądowe 530

Słowniczek 531

Dodatek I Odpowiedzi na pytania z końca rozdziałów 557

Dodatek II Zasoby z dziedziny mikrobiologii: bibliografia i witryny internetowe 587

Bibliografia 587

Witryny internetowe 588

Skorowidz 597